

Hozzá kell azonban tenni, hogy ennél a kapcsolatnál a klimatikus faktorok nagyon éreztetik a hatásukat és pl. nedves, hűvös éghajlat alatt, jellegzetes homoktalajon egész más növényzet alakul ki, mint arid, melegebb éghajlat alatti homoktalajon és azért egyes klimatikus zónákra jellemző növények a többi klimatikus zónákra már nem olyan jellemzőek.

(Folytatjuk.)

Ósi örökség

írta: Rohoska Soma m. kir. erdőmérnök.

Ne gondoljunk most vagyonra s anyagi örökségre, hiszen van ennél sokkal lényegesebb s életbevágóbb örökség: az, melyet szüleink s ősapáink lelkiekben hagynak reánk.

Mammuth-vagyonok urai lettek már e lelki örökség miatt koldusok és a legszegényebből dúsgazdagok. Nemzetek, országok lettek nagyok s hatalmasak, vagy enyésztek el tulajdonságaik miatt a semmiségbe.

Szent István — akkor még István vezér — által 998-ban Veszprémnél levert s ennek tájékán szétszórt Kupa (vagy Kopány) vezér népe tulajdonságainak ősi örökségét vélem felösmerni ma is a Veszprém melletti Szentgál község derék, barátságos, szókimondó, virtuosos, szilaj-magyar lakosságában. Mind e tulajdonságok megfelelő keretben a jellem áldásosan ragyogó, nemes drágakövei, de ha ezt a keretet a történelem vagy világtalalkulás megváltoztatja, baj, sőt tragédia lehet belőle.

Ha Kupa vezér harci erényeit és vallásos meggyőződését nem István vezér ellen, hanem mellette állítja sorompóba, úgy örök dicsőség jut neki osztályrészüln a megbélyegzés helyett.

Háborúban a bátorság s a szilaj virtus biztos eredmény, győzelem s mint ilyen, örök dicsőség. Békében áldatlan teher s vásárnapi verekedésekben kirobbanó vagy rendőri kihágásokat szülő önsanyargatás.

Ez a virtus tette híressé és kiváltságossá Szentgál község nemes lakosságát, az ú. n. „királyi vadászokat.” A régi, történelmi időkben ugyanis ezen község lakosai látták el a mindenkori királyi udvartartást vaddal. A királyi udvar gyakorta tartotta e határ-

ban vadászatait. E vadászatok alkalmával talpon kellett lenni az egész községnek. Köteles volt ugyanis a vadászatoknál mindenben segítségre lenni: ú. m. vadat terelni, előzőleg ezt kinyomozni, lovat, fuvarat adni, egyszóval mindazt, ami e vadászatokkal velejárt. Ezen szolgálatok fejében az egész község lakossága nemesiséget élvezett, igen nagy határt kapott, melynek legnagyobb része erdő volt s egyéb kiváltságokat élvezett.

A régi idők ezen királyi vadászatainak egy érdekes tanuja a még ma is fennálló, Mátyás király korabeli s a nép ajkán „Mátyás király vadászgunyhója” néven emlegetett, terjedelmes vadászgunyhó. Ezen eredeti építmény a községtől északra, mintegy 13—14 km.-re fekszik a „Macskakőhát”-dülőben, ma is minden lakottabb helytől távol, az akkori idők ősrengetegeinek közepén. Ezen építmény tulajdonképen egy kőből épült óriáskunyhó. Egy földdel fedett, fűvel teljesen benőtt, messziről egyenes hátú dombnak látszó, kissé a földbe is mélyített, kőboltozatos, hosszú, tágas, kettős helyiség ez, mindkét végén széles bejárat. Az igen erősen megépített, boltozatos helyiség belső magassága a földpadlattól két és fél méter, szélessége öt méter, hossza pedig 30 méter. Egy középső fal, melyen szintén tágas átjáró van, két teljesen egyenlő részre osztja az egész helyiséget. A szájhagyomány szerint egyik helyiségben a vadászurak, másikon a kísérő személyzet nyert elhelyezést zord időkben. Ugyanis kevésbé zord, avagy éppen derűs időben e vadászkunyhó oldala mellett felállított sátrakban nyert a vadászsereg elhelyezést. Erre vall, hogy a lankás oldalon fekvő kunyhó egyik oldalán a szelíd lejtő síkra van egyengetve s három oldalról árokka körülvéve, míg a negyedik oldalt a hosszú kunyhó s ennek két bejárat előtere alkotja. E sík négyszög mérete 40×50 méter.

A múlt század első felében még életben volt a község lakosainak „királyi vadászok” jellege s így elhihető, hogy a kunyhó berendezésének maradványait még ma is élő emberek látták. Állítólag ugyanis a helység oldalaiban, a falakhoz épített padok s alvóberendezések (priccsek) voltak. Az építmény lejtő felőli végének oldalához egy kisebb, ugyancsak kőboltozatos helyiség van ragasztva. Ez volt a tűzhely, mert konyhának egyáltalán nem

mondható, s itt rotyogtak valamikor a vadhússal tele üstök s kondérok a bizonyára nagyszámú vadászsereg részére.

A padokat s fekvő-berendezéseket azonban a királyi vadászatok lealkonyodásával a késői utódok kihányták, mert gazdátlanul és céltalanul heverték itt s hiába várták a zajos és víg vadásznapi fáradtságai után reájuk pihenni térő vadászurakat. Megmaradt azonban az erős kőboltozat, sőt céltalanul sem áll, csak dicsőséges szerepe hanyatlott alá. Ma ugyanis az egész helyiség, úgy ahogy van, vakolatlan belső falaival, ajtók nélkül, telelő juhok helyisége.

A boltozat falainak egyes részein, legfőképp a bejáratok körül, a kövek közé vegyítve, felösmertem azt a már évszázadok óta nem gyártott, a mostanihoz viszonyítva laposabb és szélesebb alakú téglát, mely a visegrádi vár falaiba hasonló módon, kövekkel elvegyítve beépített téglákkal teljesen egyezik. Ezen építmény, mint a régi időknek egy, e formában teljesen egyedülálló vadászépítészeti emléke s öröksége, megérdemelné a számontartást s gondozást.

Ez érdekes emléken kívül azonban örökölték a szentgáliak őseiktől mást is: virtust, kiirthatatlan vadászszenvedélyt. A királyi vadászatok elmúltával, sőt az 1883. évi vadásztörvények beálltával, nagy határukban (28.000 k. h.) saját maguk számára vadásztak s a „királyi vadászokból” mondjuk „szabadvadászok” lettek. Hiszen nem is lehetne kívánni, hogy ugyanakkor, midőn vadászerenyeikkel szereztek maguknak hírt, dicsőséget, vagyont, erről egyszerre, minden átmenet nélkül leszokjanak. Nincs az országban még egy olyan község, ahol annyi agancs lenne található, mint itt. Igen sok ház utcai falán ékeskedik a szarvasagancs. Magának az öreg Bábler N. bácsinak — aki mellékesen fegyverműves és ezermester — a lakószobája fala egészen megtelt a sűrűn egymás mellé aggatott szarvas- és őzagancsokkal. Amelyik a szobában el nem fért, kikerült a műhely falára, sőt még a padláson is van belőlük.

Ha azonban mindezek után valaki azt hinné, hogy a 28.000 kat. holdas határ ma is bővelkedik nagyvadban, úgy igen tévedne, mert épp az említett szabadvadászatnak s az idővel állattartásra és legeltetésre kapott lakosság pásztorkodó életmódjának követ-

kezményeként a nagyvad részben elpusztított, részben elvándorolt nyugalmasabb vidékre s ma csak egy-egy példány ha látható, esetleg golyóra kapható, ez is inkább a szomszédos uradalmak nyugodalmasabb területeinek jóvoltából.

Kipusztult a vad s megmaradt a szenvedély. Sok lett a vadász s kevés a vad. E fonák állapotból születik igen sok kómikus, sőt tragikómikus eset. Érdekessége révén elmondásra érdemes az alábbi teljesen hiteles történet, melyet halljunk az ott szolgálatot teljesítő D. főerdőőr szájából:

„Szép, csendes, szeptemberi éjjel. A bikák bögnék s én hallgatom a szilaj szerelem e szózatát künn a „Macskatető”-dűlőben, egy kivágott bükkutskón, ennek bokorszerű sarjai közé ülve. Amint ülök a sarjadék közt s várom, hogy a tőlem nem éppen messze bögő bika közeledjen, egyszerre csak észreveszem, hogy tőlem kissé hátrafelé, hol a holdvilágos tiszta égbolttól élesen elválik a hegygerinc éle, egy óriás, hosszú, sötét alak körvonalai rajzolódnak az égboltra, mintha csak maga az ördög bújt volna ki a földből. Mind e pillanatig nagyon jól tudtam, hogy kísértetek nincsenek, de ez az élő és mozgó „valóság”, ez a rettentő hosszú, fekete alak, melynek hosszát bizonyára a meg nem ítélt távolság s a holdfényes háttér a legvalószínűtlenebb módon megnövelte, ezt a hiedelmemet percekig megingatta. Magamra kellett parancsolnom, hogy idegeimnek ura maradhassak, melyre annál is inkább szükség volt, mert a „kísértet” épp felém tartott. Bármit éreztem is, de az eszem mégis csak tudott parancsolni idegeimnek s tudtam, hogy a kísértet tulajdonképen ugyanezen bögő bikát belopni akaró orvvadász lesz. Minden vadász tudja s a harcteret járt katona is — én pedig ebből is kivettem a részem —, hogy a legtöbbször azé a siker, ki észrevétlen marad s a vég vagy kudarc, kit előbb észrevesznek. Én tehát máris előnyben voltam. Hogy továbbra is észrevehetetlen maradjak, egészen összehúzódtam s a holdfényvetette árnyékban teljes mozdulatlanságba merevedtem. Az alak, mint ahogy ez kísértethez, azaz mint jó orvvadászhoz illik, oly nesztelenül közeledett, hogy inkább éreztem, mint hallottam közeledtét, mivel hátam mögül jött. Ha lehetséges volt, még inkább összehúzódtam, elannyira, hogy fejem sem emelkedett vállam fölé, hanem sötétszürke kabát-fedte hátam, mint valami alul-

ról sarjadzó fatuskó ült a bükkvesszők közepében. Az alak épp e vélt tuskóhoz tart s érzem, hogy most közvetlen közelemben áll. Most a bükksarjak megsuhognak, amint óvatosan belép. Egy hosszú láb lehajtott arcom előtt átível s lovagló ülésben, érzésem szerint engem a kísértet, eszem szerint azonban az orvvadász, a fatuskót, megnyergelni készül.

A másodperc e töredékében már tudtam, mit kell tennem. Abban a pillanatban, midőn rámült, villámgyors mozdulattal szorosán átfogtam mindkét térdét s ugyane pillanatban veszélyes terhemmel felugrottam s földhöz teremtettem, amely sokkal jobban sikerült, mint ahogy remélni mertem. Az átfogás és felugrás pillanatában ugyanis egy soha nem képzelt állatias bődülést halottam. Egyidejűleg puskája — egy kifogástalan Bücks-fegyver — földre hull s én felösmerem kísértetemben a hórihorgas G. P.-t, a község ismert polgárát, kinek bizonyára nem volt ideje a lezajlott másodpercekben ráeszmélni — mint nekem —, hogy nem kísértettel van dolga, mert bizonyos, hogy mást nem képzelhetett, midőn látta s érezte, hogy a bükkutuskó a legjózanabb ész s a természeti törvények ellenére pillanat alatt elevenné válik, kitolódik a földből, két oldalágat ereszt, mely őt rabjává teszi s azután a földhöz vágja.”

Ez eset folytatása már teljesen sablónosan történt, illetve végződött be a főszigabíró előtt.

Talán nem lesz egészen unalmas az alábbi eset sem.

Cs. urambátyám törvényes vadászjegy s terület birtokában igazán jó szándékkal indult ki két cimborájával bőgő bikára, törvényes bikalövési időben. Nem is lett volna semmi baj, ha bika jön. De nem bika jött, hanem tehén s ezen az egy tehenen kívül nem volt a rengetegben senki más, csak a már „elállott” cimborák s a szenvedélye.

A cimborák szemében örökké pipogya ember maradna s gúnynak tenné ki magát, ha most, talán egész felesleges aggályoskodásból a tehenet elereszti. Ennek úgylis mindegy, akár most, akár két hét múlva lövik le, amikor már szabad lesz.

Áll a tehén bambán, egész közel, magát szinte felkínálva. Tőle elfordulva szimatol a cimborák felé. Cs. urambátyám meg sem mozdul. Annál izgatottabb bensője. A csendre szorított test-

ben pezsdl az ősi vér s gögösen üli trónusát atyáinak öröke: a „vadászszenvedély.” Önkéntelen is emelkedik a kéz, benne a puska. Most jól ül az irányzék a vál-lapon s már nincs habozás. Törvények sincsenek, hisz most az, aki Cs. urambátyám formájában újra vett ravasszal zsákmányt készül ejteni, teljesen egy és ugyanaz azzal, aki ezelőtt ezer s egynéhány esztendővel Ázsia pusztaságain pattanásig felajzott ijját éppen elpendíteni készül a habzó papipáktól feléhajszolt vadra. Nincs már az az erős hatalom, mely a mutatoujj befelégörbülését meg tudná akadályozni. A szerkezet pontosn engedemeskedik a mozdulatnak. Egy éles csattanás, mely mohón fut be a zsákmányra éhes cimborák fülén s azután elnyeli az ősi rengeteg. A tehén pedig ott fekszik mozdulatlan s pirosra festi vérével a sárga avart.

Ez hát sikerült. A lövésre előballagnak a cimborák s megállapodnak, hogy tekintettel a meleg napokra, a húst nem osztják széjjel, mert rájuk romlik, hanem mészároshoz adják kiárúsítás végett. Némi kis aggodalmaskodás felmerül ugyan Cs. részéről, de a másik kettő kézlegyintéssel intézi el a dolgot. Nem kell ide semmi más, csak le kell fűrészelni a koponyát s a tőgynél s a farnál alapos zsigerelési hibát ejteni, hogy a bizonyítékok eltűnjenek s nincs az a zsandár és finánc, aki megmondja, hogy tehén volt.

És mégis megismerték. Igaz, hogy nem csendőr s nem finánc, hanem az „erdész úr”, kit a szeszélyes véletlen épp akkor vitt a mészárszékbe, midőn Cs. cimboráival a tehénnel ugyanide befordult. Az erdész úr pedig úgy féltette, dédelgette területe vadjait, hogy ennek a vége is bizony a főszolgabíró úr előtt fejeződött be s Cs. bácsi később „húsított” fővel gondolkodhatott felele, hogy hát mikép is eshetett mindez meg a zseniálisan kigondolt bikává avatás dacára.

(Folytatjuk).